

POSTANOWIENIE

Dnia 18 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Igor Zgoliński

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.
po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 18 maja 2022 r.,
w sprawie **M. J.**,
w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu niewątpliwie
niesłusznego tymczasowego aresztowania
kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 7 kwietnia 2021 r., sygn. akt II AKa (...),
utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w W.
z dnia 16 października 2020 r., sygn. akt III Ko (...),

p o s t a n o w i ł :

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. obciążyć wnioskodawcę kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 16 października 2020 r., sygn. III Ko (...), na podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. postępowanie z wniosku M. J. o zadośćuczynienie i odszkodowanie z tytułu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania zostało umorzone.

Wyrok powyższy wnioskodawca zaskarżył apelacją, w której zarzucił:

1. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób

represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez niezasadne uznanie, że brak jest względów słuszności pozwalających na zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia w oparciu o art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej;

2. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 410 k.p.k. poprzez pominięcie w trakcie orzekania okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, tj. okoliczności, iż wnioskodawca w trakcie niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 5 stycznia 1984 r. do dnia 28 maja 1984 r. oraz prowadzenia przeciwko niemu przez Prokuraturę Rejonową w W. postępowania o sygn. akt: 2 Ds. (...), a następnie 2 Ds. (...), w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, doznał szkód w postaci: kosztów poniesionych na wynagrodzenie obrońcy z wyboru, na paczki dostarczane przez rodzinę w okresie niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania i wielu krzywd, w szczególności w postaci: problemów zdrowotnych z kolanami, choroby uszu, utraty uzębienia, braku możliwości wsparcia umierającej matki, nieuwzględnionych w postępowaniu o sygn. akt III Ko (...) i niepokrytych odszkodowaniem i zadośćuczynieniem zasądzonym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 listopada 2004 r.;

3. obrazę przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 7 k.p.k. poprzez dowolną ocenę dowodów i wyciągnięcie z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wniosków sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego i wskazaniem wiedzy, tj. uznanie, że:

- roszczenie określone wnioskiem w niniejszej sprawie M. J. oparł wyłącznie na okolicznościach upływu czasu oraz wieku wnioskodawcy, a co za tym idzie pogarszającym się stanem zdrowia,
- zadośćuczynienie i odszkodowanie przyznane wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 listopada 2004 r. o sygn. akt III Ko (...) spełniało cel i wymogi określone art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, w przypadku krzywd M. J. doznanych na skutek niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 5 stycznia 1984 r. do dnia 28 maja 1984 r. oraz prowadzenia przeciwko niemu przez Prokuraturę Rejonową w W. postępowania o sygn. akt: 2 Ds. (...), a

następnie 2 Ds. (...), w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

- nie istnieją dysproporcje pomiędzy tym, co M. J. otrzymał w 2004 r., a tym co otrzymałby obecnie;

4. obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 445 § 2 k.c. oraz art. 448 k.c., w zbiegu z art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, poprzez błędne przyjęcie, że kwota zadośćuczynienia zasądzona wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 listopada 2004 r. o sygn. akt III Ko (...) jest kwotą odpowiednią w rozumieniu art. 8 ust. 1 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, w przypadku krzywd M. J. doznanych na skutek niesłusznego zatrzymania i tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 5 stycznia 1984 r. do dnia 28 maja 1984 r. oraz prowadzenia przeciwko niemu przez Prokuraturę Rejonową w W. postępowania o sygn. akt: 2 Ds. (...), a następnie 2 Ds. (...), w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Podnosząc powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 7 kwietnia 2021 r., sygn. II AKa (...), zaskarżony wyrok został utrzymany w mocy.

Od tego orzeczenia kasację wniosła pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku naruszenie prawa materialnego i procesowego, tj.:

1. art. 8 ust. 4 w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji nieuzasadnione uznanie, że podstawy prawnej zasądzenia dodatkowego odszkodowania nie stanowi przepis art. 8 ust. 4 ustawy lutowej oraz brak przesłanki w postaci uznania za nieważne orzeczenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 ustawy lutowej, a tym samym, iż zdaniem Sądu II instancji nie jest możliwe ponowne orzeczenie zadośćuczynienia i odszkodowania w sprawie z uwagi na stan rzeczy osądzonej na skutek wydania wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 3.11.2004 r., sygn. III Ko (...), w sytuacji gdy we wniosku skarżący wskazał wyraźnie podstawę prawną roszczeń (art. 11 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 1 i 4 oraz art.

1 ust. 1 ustawy lutowej) i zasadne jest zasądzenie dodatkowego zadośćuczynienia i odszkodowania;

2. art. 8 ust. 4 w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji uznanie, że w niniejszej sprawie występuje *res iudicata* w sytuacji, gdy wydane orzeczenia różniły się podstawą prawną zasądzonych roszczeń, gdyż orzeczenia Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 listopada 2004 r., III Ko (...), wydane zostało na podstawie art. 552 § 2 k.p.k.;

3. art. 8 ust. 4 ustawy lutowej poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy spełnione są przesłanki w nim określone, tj. występują względy słuszności przemawiające za zasądzeniem skarżącemu uzupełniającego zadośćuczynienia, tj. zasądzona kwota była rażąco niższa w stosunku do rozmiaru krzywd M. J.;

4. rażące naruszenie art. 7 k.p.k. w związku z art. 433 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez sąd odwoławczy nieprawidłowej kontroli instancyjnej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez niedostrzeżenie uchybień sądu I instancji, dotyczących zasad ustalania przesłanki w zakresie względów słuszności, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu sądu I instancji i braku zasądzenia uzupełniającej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, podczas gdy okoliczności sprawy, przyczyny pozbawienia wolności, warunki przebywania w izolacji, represje, jakich doświadczył M. J. w trakcie uwięzienia, nie uzasadniają twierdzenia Sądu odwoławczego, iż sąd I instancji w tym zakresie wziął pod uwagę wszystkie okoliczności, w sytuacji gdy skarżący prawidłowo wykazał, iż rozumowanie sądu I instancji odnośnie do nieprawidłowej oceny powyższego zakresu represji było błędne;

5. rażące naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, polegające na błędnym uznaniu przez Sąd Apelacyjny, że sąd I instancji uwzględnił całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, dokonując ich prawidłowej oceny w ramach swobodnej oceny materiału dowodowego, z poszanowaniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego oraz na podzieleniu przez Sąd Apelacyjny oceny dowodów dokonanej przez sąd I instancji, bez należytego odniesienia się do zarzutów postawionych w tym zakresie przez

apelującego, tj. wadliwe i nieprawidłowe przeprowadzenie kontroli instancyjnej oraz nienależyte, nierzetelne i pozbawione wnikliwej analizy rozważenie przez Sąd Apelacyjny zarzutów apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, i nie dość wnikliwe i wyczerpujące ustosunkowanie się do argumentacji zawartej w jej uzasadnieniu, co skutkowało niezasadną aprobatą ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd I instancji i bagatelizowaniem naruszeń na podstawie ustawy lutowej.

W konsekwencji skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego (...) z dnia 7 kwietnia 2021 r. w sprawie II AKa (...) oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację prokurator zawnioskował o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna, wobec czego podlegała rozpoznaniu na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k. Trafnie zostało wyeksponowane zarówno przez sąd odwoławczy, jak i prokuratora w pisemnej odpowiedzi na kasację, że punktem wyjścia do czynienia w niniejszej sprawie rozważań faktycznych i prawnych było określenie zakresu postępowania. Bezsporne pozostaje bowiem to, że wnioskodawca był dwukrotnie pozbawiony wolności. Po raz pierwszy decyzją Komendanta Wojewódzkiego Milicji Obywatelskiej z dnia 2 marca 1982 r., w następstwie której został internowany i osadzony w ośrodku odosobnienia w N., gdzie przebywał do dnia 28 czerwca 1982 r. i ponownie w wyniku zastosowania tymczasowego aresztowania w dniu 6 stycznia 1984 r. w sprawie 2 Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w W., który to środek zapobiegawczy został następnie uchylony w dniu 28 maja 1984 r. Postępowanie w tej sprawie zakończyło się skierowaniem do sądu aktu oskarżenia, a w konsekwencji na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 21 lipca 1984 r. o amnestii, umorzeniem postępowania. W sprawie została nadto wniesiona rewizja nadzwyczajna przez Prokuratora Generalnego – Ministra Sprawiedliwości, w następstwie rozpoznania której postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1995 r. postanowienie o umorzeniu zostało uchylone, a postępowanie umorzone z powodu braku ustawowych znamion przestępstwa. Wiadome jest również, że M. J. wnosił już o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za

niesłuszne pozbawienie wolności. Rozpoznając wniosek złożony w dniu 31 maja 1996 r. Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 3 listopada 2004 r. w sprawie III Ko (...), zasądził na podstawie art. 552 § 1 k.p.k. od Skarbu Państwa na jego rzecz kwotę 29.394 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, oddalając dalej idące żądanie. Rozpoznając ponowny wniosek z dnia 30 kwietnia 2020 r. Sąd Okręgowy w W. przyjął, że odnosi się on li tylko do pozbawienia wolności w dniach od 6 stycznia do 28 maja 1984 r., co zakwestionował sąd *ad quem*, który wskazał, że kierując się treścią art. 118 § 1 k.p.k. należało zakresem orzekania objąć również pozbawienie wolności M. J. w wyniku jego internowania (uzasadnienie s. 8). Zauważyć należy jednak, że pismem z dnia 8 lipca pełnomocnik wnioskodawcy oświadczył, iż cofa roszczenie z tego tytułu (k. 111-111v). Dodać trzeba, że było ono również przedmiotem procedowania na podstawie przepisów ustawy lutowej, zakończonego wydaniem przez Sąd Okręgowy w W. wyroku z dnia 16 września 2010 r. (k. 24 akt III Ko (...)).

Niezależnie od powyższego, to przedmiotem oceny na tle roszczeń odszkodowawczych w niniejszym postępowaniu było wyłącznie pozbawienie wolności wnioskodawcy w wyniku zastosowania wobec niego niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, co do którego - na tym gruncie - zapadło już uprzednio prawomocne rozstrzygnięcie w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania karnego. Stąd, wobec tożsamości zarówno podstawy faktycznej, jak i prawnej roszczenia, trafne okazały się wnioski o konieczności wydania wyroku umarzającego postępowanie, z uwagi na wystąpienie ujemnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. Z racji tego, że to pozbawienie wolności nie wynikało z wykonania orzeczenia, którego nieważność stwierdzono na podstawie art. 1 ust. 1 lub 2 ustawy lutowej albo decyzji o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, a także wobec braku przesłanek z art. 11, nie było możliwe dochodzenie roszczeń z tego tytułu na podstawie tej ustawy. Jeżeli stwierdzenie nieważności orzeczenia, o którym mowa w art. 1 ust. 1 i 2 ustawy lutowej, stanowi konstytutywną przesłankę potencjalnego uzyskania odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 1, to przepis art. 8 ust. 4 dotyczy sytuacji, w których niemożliwe jest stwierdzenie takiej nieważności. Przepis art. 8 ust. 4 dotyczy jednak takich tylko

sytuacji, gdy przed wejściem w życie ustawy lutowej dana osoba uzyskała prawomocnie odszkodowanie w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania, a względy słuszności przemawiają za przyznaniem jej dodatkowego odszkodowania na podstawie art. 8 ust. 1. Tożsamy pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 stycznia 2019 r., sygn. V KK 111/18, wskazując mianowicie, że art. 8 ust. 4 ustawy lutowej dotyczy tylko jednego przypadku, tj. przeprowadzenia przed wejściem w życie tej ustawy bądź jej zmiany z dnia 19 września 2007 r. postępowania w trybie rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania oraz uzyskania w następstwie tych postępowań prawomocnego orzeczenia zasądzającego odszkodowanie (LEX nr 2616250).

W świetle powyższego zaprezentowane w motywach zaskarżonego wyroku zapatrywanie, zgodnie z którym nie wystąpiły przesłanki do stosowania względem wnioskodawcy w zakresie ustalonego przez sąd I instancji roszczenia przepisów ustawy lutowej, w tym przełamującego zasadę *res iudicata* art. 8 ust. 4, było prawidłowe. Za bezzasadne w stopniu oczywistym uznać należało natomiast twierdzenie o naruszeniu przez sąd II instancji reguł rzetelnej kontroli instancyjnej, wobec faktu, że spełniała ona kryteria określone w art. 433 § 2 k.p.k., o czym przekonuje uzasadnienie zaskarżonego wyroku, w którym w sposób szczegółowy objaśnione zostały powody nieuwzględnienia zarzutów apelacyjnych (art. 457 § 3 k.p.k.). Twierdzenie o nierespektowaniu reguł kontroli odwoławczej miało w tym wypadku posłużyć jedynie za podstawę do powtórnego kontestowania prawidłowości przeprowadzonej oceny wniosku M. J.. W przeciwieństwie jednak do apelacji, kasacyjnej kognicji podlegają jedynie rażące uchybienia mogące mieć istotny wpływ na treść wyroku (art. 523 § 1 k.p.k.), a takich w nadzwyczajnym środku zaskarżenia nie wykazano. Autorka kasacji nie zaakceptowała kluczowej kwestii, że pozbawienie wolności wnioskodawcy mające stanowić podstawę odpowiedzialności kompensacyjnej Skarbu Państwa, nie spełniało podstawowych kryteriów warunkujących możliwość orzekania na podstawie ustawy lutowej, co powodowało, że powołane judykaty nie przystawały do odmiennych uwarunkowań niniejszej sprawy.

Kierując się powyższą argumentacją Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak w części dyspozytywnej postanowienia, co - zgodnie z treścią art. 637a w zw. z art. 636 § 1 k.p.k. – implikowało orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.